

# На размеђу цивилизација

*Више од три деценије Истанбул или Константинопољ како га хришћани још увек називају некако ми стално бежи на исток. Јер све до ових октобарских дана сваки мој покушај да се нађем на обалама Босфора завршавао се неуспешно. И да актуелни турски председник није натукнуо могућност поновног претварања Аја Софије у џамију можда би одлазак у Цариград, јер му то име ваљда најбоље пристаје, поново био остављен за нека „боља времена“. А недолазак у Истанбул значи не упознати град из кога се управљало светом више од хиљаду година, односно града који је и поред цивилизацијског велеобрта који је доживео када су га освојили Турци ипак остао космополитска тачка на размеђу континента и цивилизација.*

## Уторак, 14. октобар 2014. године – Чачак – Пловдив – Једрене

Гранични прелаз између Бугарске и Турске на турској страни својом величином као да најављује да стижемо у предворије највећег континента. А тих двестотинак километара колико се Турска пружила у Европу остају као спомен на све оне покушаје Османлија да се докопају Беча и срца старог континента. Иако још увек пословично Турке оптужујемо за неку нашу цивилизацијску станку већ први додир са турском стварношћу увериће нас, да док смо ми ламентирали над злехудом прошлошћу, Турска је отишла напред. И од „болесника на Босфору“, како је Турску назвао несрећни руски цар Николај II, она је постала једна од најбрже растућих економија на свету.

Када смо у 5 сати кренули пут Турске нисам нешто посебно размишљао о путовању, јер пут до Софије углавном познајем, а даље су ми мисли углавном биле окренуте сусрету са Истанбулом. Чак нисам размишљао ни о сусрету са Једренима које ме је увек асоцирало на једну од победа славног

Степе Степановића. Међутим, пре Једрена требало је свратити у Пловдив други по величини бугарски град и кроз кратку шетњу упознати се са једним од најстаријих градова Европе.



Бугарска је држава на истоку Балканског полуострва и по површини заузима простор од 111.000

квадратних километара, што је за педесет процената веће од површине Србије и има око седам и по милиона становника. Главни и највећи град је Софија, која има око 1.370.000 становника. Чланица је НАТО пакта и Европске уније. У средњем веку на Балкану су постојала два бугарска царства – Прво бугарско царство је основано у VII веку на простору у близини делте Дунава и почетком XI века је припојено Византији. На врхунцу моћи границе првог бугарског царства су се протезале од Будимпеште, данашње Украјине и Црног мора све до Јадранског мора. За време првог царства главни градови су били Плиска, Преслав и Охрид. Друго бугарско царство је постојало од краја XIII до почетка XV века. На врхунцу моћи било је за време цара Ивана Асена II. Престоница другог царства била је у Трнову. У време другог царства бугарски владари су били у рођачким везама и са српским двором. После повратка са једног од ходочашћа из Свете земље 1236. године у Трнову је умро Свети Сава и првобитно био сахрањен у припрати цркве Четрдесет мученика. Његове мошти у манастир Милешеву пренео је његов синовац, краљ Владислав, чија је Милешева била задужбина.



Задржавањем у Пловдиву, другом по величини бугарском граду са скоро 400 хиљада становника практично започиње туристички део нашег путовања. Пловдив, са историјом дугом 8000 година спада у најстарије европске градове, тако да је старији од Рима, Атине и Константинопоља. Лежи у Тракијској низији на обалама реке Марице и у подножју Родопских планина. По обичају град је формиран на седам брежуљака од којих је једно уништено тако да се град данас распростире на шест брегова. Кроз град пролазе путеви од међународног значаја који од Софије воде према Истанбулу и луци Бургас на Црном мору. Када га је освојио Филип Македонски добио је по њему име Филиполис, а у састав Римског царства ушао је под именом Trimontium (Град на три брега) и био је главни град провинције Тракија. Пошто је кроз њега пролазио најважнији римски пут на Балкану (Via Militaris), у римско доба град је доживео најславнији период у својој историји.

После кратког панорамског обиласка Пловдива остатак времена проводимо у шетњи пешачком зоном у центру града, која обухвата улице Кнез Александар I Батемберг и Рајко Даскалов. На њиховом спајању се налази трг Римски стадион, на коме се налази Антички стадион из доба када се град звао Филиполис. Одмах поред је и вишекуполна цамија Џумаја, која је саграђена за земана султана Мурата I. Улица Александра I, који је био син немачког принца, а био је први кнез уједињене Бугарске, личи на београдску Кнез Михајлову. У њој се налазе бутици свих светским модних марки.



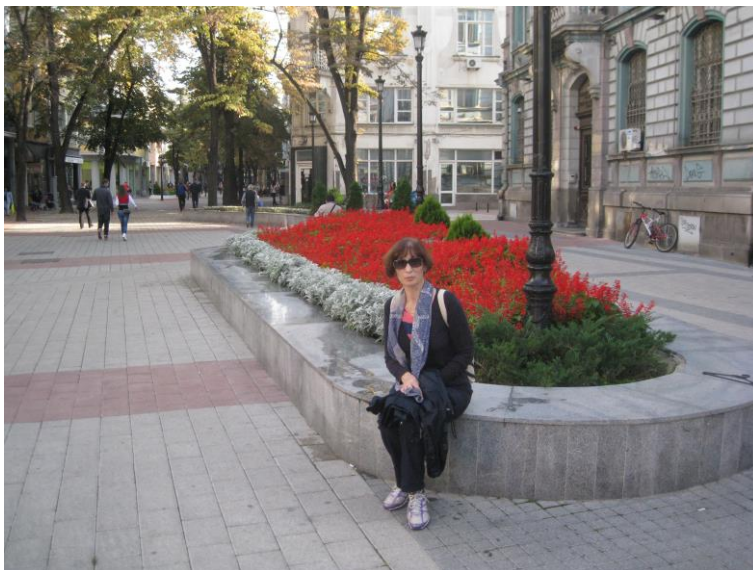
*Центар Пловдива*

На крају улице се налази зграда општине, а да би се до ње дошло мора се проћи поред још једног од обележја глобализацијског варваризма – McDonalds – а. С друге стране улица Рајко Даскалов са својим многобројним клупама одише мирноћом свога дрвореда и цветним ронделама које пружају прави кутак за одмор и уживање. Улица се завршава подземним пролазом испод булевара 6. септембар одакле се наставља до обале Марице и пешачког моста којим се може прећи на другу обалу. Мост истовремено представља тржни центар који је добио име по реци – Марица. Још један мали знак да су тековине потрошачког друштва стигле и некадашњи исток Европе. Корито Марице делује прилично неуређено иако река тече такорећи кроз центар града. Обале су обрасле врбом, а дуж корита се налази велики број речних ада. Дан је сунчан па иако рани поподневни часови нису баш претерано топли не пропуштамо прилику да који тренутак одморимо на једној од многобројних клупа.

Пут према Једренима нас води долином Марице, која је са својих 525км најдужа река у унутрашњости Балканског полуострва. Својим током је у дужини од 16км гранична река између Бугарске и Грчке, а у дужини од 185км је граница између Грчке и Турске. Од ушћа реке Тунџе, код Једрена Марица је до свог ушћа у Егејско море пловна.

Пут који од Пловдива води ка Турској је прилично лош осим на прилазима бугарском пограничном граду Свиленграду где постоји ауто – пут. На прилазима граду затиче нас и ноћ па услед прилично слабе сигнализације чак и мало лутамо док нисмо стигли на границу. Поново нас је чекао излазак из аутобуса и пролазак поред пограничног полицајца, што је већ постао нормалн поступак на границама од како се користе биометријски пасоши.

Гранични прелаз са турске стране је огроман и морам признати да нисам нигде прешао преко границе са више линија за прелаз.



*Цвеће – један од симбола Пловдива*



У Турској нас дочекује ауто – пут са добрим коловозом. Према неким подацима Турска је за последње четири године изградила преко 2500км аутопутева. Једрене су од границе са Бугарском удаљени неких двадесетак километара, а од Грчке само седам километара па су практично град на тремеђи ове три државе. Град лежи у плодној Тракијској равници и познат је и по турском називу Едирне. По грчкој митологији град је основао Агамемнонов син Орест као град Орестиас на ушћу Хебруса (Тунца) у Ардикус (Марица). Међутим, град је по историјским подацима основао римски цар Хадријан, на месту трачког насеља Ускудма и по себи му дао име Хадријанопољ (Hadrianopolis). Из овога назива изведене су и словенске варијанте – Адријанопољ, Дринопоље и Одрин. Положај града у равници на ушћу две велике реке и близина границе два континента учиниле су Једрене важним градом под чијим су се зидинама кроз историју, све до почетка XX века одиграло чак 16 значајних битака. Овде је цар Константин 323. године потукао Лицинија, а 378. године у његовој близини су Визиготи поразили римску војску предвођену императором Валенсом. Скоро хиљаду година касније 1205. године бугарски цар Калојан ће овде до ногу потући крсташе. На крају у Првом балканском рату 1913. године након опсаде Једрене ће, уз помоћ друге српске армије заузети Бугари и тако проширити Бугарску надомак Истанбула. Као резултат Другог балканског рата Једрене ће бити враћене Турској. Турци Османлије предвођени султаном Муратом I заузели



су Хадријанопољ 1362. године и он је од 1365. до 1453. године тј. до пада Константинопоља био престоница Османлијске државе.

Једрене данас имају око 140 хиљада становника. С обзиром да је скоро сто година био престоница Османског царства у граду постоји већи број џамија од којих је најпознатија Селимија коју је подигао султан Селим II 1575. године и која има највиши минарет у Турској, док је купола виша за 1,2м од куполе Аја Софије у Истанбулу. Градитељ је био најпознатији турски средњовековни градитељ Мимар Синан, који је између осталог саградио и Сулејманију у Истанбулу, али и мост на Дрини у Вишеграду. Од 1982. године у Једренима постоји Универзитет Тракије на коме студира преко 30 хиљада студената.

Смештамо се у хотел „Балта“ који се налази у главној градској улици у близини Тунце у Марицу и непун километар од Селимије. Хотел је пристојан, што и није превише важно, јер остајемо само једну ноћ.



*Хотел “Балта” Једрене*

Пошто смо се распремили и освежили излазимо у шетњу Једренима. Упућујемо се ка делу града где се налази Селимија, претпостављајући да је то центар. Град се већим делом налази на високој обали Марице тако да се не крећемо равницом. Улица је широка, са две одвојене коловозне траке и доста прометна. Носи име Талат паше, отоманског државника рођеног у Једренима, који је 1917. године био велики везир и један од вођа младотурака. Као

министар унутрашњих послова најодговорнији је за Јерменски геноцид. Наводно он је наредио “Убијте свакога јерменског мушкарца, жену и дете без икаквог обзира”.

Градски саобраћај је развијен, јер сваки час прођу лепо уређени и означени аутобуси. Занимљиво је да су ивичњаци прилично високи тако да је једноставно немогуће да се аутомобил преко њих попне на тротоар. Брзо стижемо до Селимије, али се задовољавамо само погледом из даљине. Овде се главна улица практично завршава и наставља се широком улицом која на скверу скреће лево скоро под правим углом. У углу између ове две улице сместила се пешачка зона града која по свом изгледу и функционалности доста личи на Сарајевску Баш – чаршију или Стару чаршију у Скопљу. Пошто је већ касно радње и посластичарнице су већ углавном затворене. Ради још по неки ресторан у коме може да се дегустирају традиционална турска јела.

Срећемо Чоловиће, који су успели да у једној баклавциници купе баклаве, каквих по Драшковом мишљењу нема ни у Истанбулу. Пробамо их, али мени турске баклаве нису ни принети онима које смо јели у Пефкохорију код “Лемона”. Пошто смо пропустили да у хотелу заменимо паре морамо да се задовољимо само разгледањем, али умор је учинио своје и није нам преостало ништа друго до да се вратимо у хотел. По повратку мењам паре, јер претпостављам да ћемо се на путу до Истанбула сигурно негде одмарати.

Дан завршавамо малом авантуром током туширања, јер ми је представљао проблем излазак из високе каде око које је био постављена стаклена кабина. Помоћ налазим у радијатору који је сасвим необично био постављен скоро на плафону.



*Поглед на Једрене са Селимије*

## **Среда, 15. октобар 2014. године – Једрене – Истанбул**

Доручкујемо у ресторану, који се налази на врху хотела, из кога се пружа поглед на град. Завршно паковање, смештај пртљага у аутобус и можемо да се упутимо у обилазак Селимије. Џамија, која је грађена у периоду 1568. до 1574. године најважније је дело највећег османлијског архитекте и градитеља Синана (1489. – 1588. године).



*Џамија Селимија*

Градитељ је џамију завршио кад је већ био ушао у осмадесете године живота. Изграђена је на основи класичног тлоцрта турских богомоља, али је градитељ при томе био надахнут Аја Софијом. Џамија је подигнута на платоу на ивици града и са своја четири минарета доминира околином. Минарети су високи око 90 метара и највиши су у Турској, а широки су само 4м. Само царске џамије су смеле да имају више минарета, а Селимија их има чак четири. Њена купола је виша од куполе Аја Софије, што је Синан волео да истиче, а тежина јој је подељена преко круга потпорних зидова и полукупола на осам потпорних стубова и низа лукова испод њих. Изнутра изгледа као да купола лебди неподупрта. Док су стандардне џамије биле ограничене подељеном унутрашњости, Синан је направио напор да добије унутрашњу структуру која је омогућила да се михраб види са било ког места унутар џамије. Михраб је ниша у зиду џамије која је усмерена у правцу „џабе“ у Меки којој су муслимани окренути за време молитве. За време заједничких молитви у џамији имам стоји у михрабу, а они који се клањају налазе се иза њега.



*Споменик Мимару Синану у Једренима*

Мимар (архитекта) Синан био је главни архитекта у служби четири турска султана: Селима I, Сулејмана Величанственог, Селима II и Мурата III. Поред два своја ремек дела Селимије у Једренима и Сулејманије у Истанбулу на различитим местима саградио је 84 велике и 52 мале џамије, 57 медреса, 7 библиотека, 18 караван сараја, 22 маузолеја, 46 хамама, 35 сараја, 3 болнице, 5 аквадукта, 8 мостова и 8 складишта. Најпознатије Синаново дело на нашим просторима је Мост Мехмед паше Соколовића у Вишеграду, а његов ученик Мимар Хајрудин саградио је Стари мост у Мостару.

Јутро у Једренима је сунчано са мало измаглице. Док се неки од сапутника одлучују да погледају унутрашњост Селимије, ми остали шетамо се двориштем, које већ почиње да боје јесење боје. Спештамо се до споменика Мимару Синану и правим пар фотографија, а онда се на тргу испред џамије окупљамо да би кренули ка главном одредишту – Цариграду.



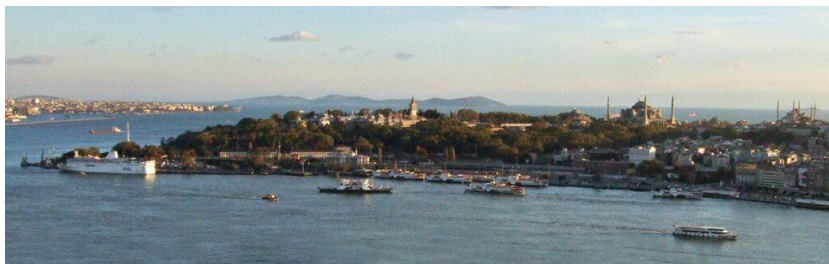
Од Једрена до Истанбула има нешто преко 200км. Наравно спаја их аутопут и то добар, тако да врло брзо стижемо до нашег одредишта. Према очекивању надамо Истанбула правимо паузу, која добро дође да попијемо кафу, јер је она у хотелу више личила на цигуру. Истанбулска предграђа нас дочекују са пуно нових зграда и привредних објеката са којих нас поздрављају логотипи и називи познатих светских фирми. Посебно упечатљив утисак оставља главна Истанбулска аутобуска станица са бројним перонима попуњеним савременим аутобусима које путнике возе до најудаљенијих крајева Турске. Кажу да је аутобуски саобраћај у Турској веома развијен, путнике превозе најмодернији аутобуси у којима путници често добијају



освежење, а на дужим релацијама и јело. Сваки аутобус је снабдевен са WiFi конекцијом.

Пре него се сместимо у хотел „Нанда“ предвиђено је панорамско разгледање града, прво европског дела, а затим и прелазак на азијску страну. Обилазак почињемо из близине нашег хотела где нам се придружује локални водич Сабина. Овај део Истанбула се назива Фатих, што на турском значи Освајач и асоцира на султана за чије владавине је освојен Константинопољ, 1453. године. Овде се налази већина историјских здања која су обележила 1700 година постојања града на Босфору. Ту су и све најважније цамије којима се поноси Истанбул, као што су Султан Ахметова (Плава) цамија и Сулејманија коју је подигао Сулејман Величанствени и наравно царска палата Топкапи Сарај на обалама Босфора. Град је подељен на квартове или махале и овде на Фатиху најпознатије су Султанахмет, Еминону, Фенер, Зејрек, ... Фатих пресеца Ататурков булевар, који се завршава на обали Златног рога где овај залив премошћује модерни метро мост. Овај део града од кога полазимо у обилазак се зове Аксарај и познато је трговачко средиште Истанбула. Истина показаће се да највећи број радњи продаје робу на велико, али ако се буде упоран продаће и на комад. Са леве стране улице Орду налази се најстарији Истанбулски универзитет. Да су студенти потенцијални проблем турских власти указује и аутобус са полицајцима испред зграде Универзитета и поред њега паркирано возило са воденим топом за разбијање демонстрација. Одмах поред је Бајазитова цамија, а мало даље и огромна покривена пијаца, чувена Капали чаршија. Спуштамо се до обала Златног рога и Кенедијеве улице, која се наставља на Галата мост са кога се улази део града који се зове Бејоглу где се налази квартал Каракој (Црно село).

Галат или Пера је једна од четврти старога Цариграда. Смештена је на северној страни Златног рога, који је преграђиван тешким ланцима који су повезивали Перу са самим Цариградом. У доба Палеолога Галата је била Ђеновљански квартал опасна бедемима са чувеном Христовом (Галата) кулом на врху утврђења. Лево од улице Кемералти којом се возимо налази се пословна четврт у којој су смештене банке, а изнад је центар модерног Истанбула трг Таксим са парком Гези који је био место отпора актуелној турској власти, која је на месту парка намеравала да сагради тржни центар. Са десне стране се налази Истанбулска лука начичкана крузерима, који понекад делују збуњујуће, јер личе на модерне вишеспратнице.



*Поглед на Златни рог и Султанахмет са Галате*

У наставку улице са леве стране се налази стара тополивница, која је била првобитно изграђена за време Мухамеда Освајача, а са десне су Истанбулски музеј модерне уметности и Универзитет лепих уметности који носи име Мимара Синана. Из насеља Кабаташ може се стићи до Таксима подземном успињачом.

У четврти Бешикташ на обали Босфора налази се нова царска палата Долмабахше Сарај, а одмах преко пута је и стадион фудбалског клуба Бешикташ који се тренутно реновира. Пошто је наш циљ да упознамо и азијску страну Истанбула упућујемо се Босфорском мосту или Босфор I, који је пуштен у промет 1973. године на педесетогодишњицу доласка на власт Мустафе Кемал Паше Ататурка. Мост је дуг 1074 метра. Од 1988. године постоји и мост Босфор II, који се званично зове Мост Сулатана Мехмеда Освајача и који има дужину од 1090 метара и саграђен је неких 5км северно од првог моста.

Босфор је мореуз који раздваја европски део Турске (Румелија) од азијског дела (Анадолија), повезујући Мраморно море са Црним морем. Мореуз има дужину од око 30км. На северном делу, код Црног мора има ширину од 3700 метара, а најужи је између Анадолијске и Румелијске тврђаве, где је широк само 750 метара. Дубина варира између 36 и 124м.



*Поглед на Босфор*

На азијској страни одредиште нам је видиковац на брду Чамлица, одакле пуца поглед и на европски и азијски део Истамбула. Пролазимо кроз уске уличице са богаташким вилама, јер је изградњом мостова азијска страна постала ексклузивни део Истабула.



*Поглед на Босфор, први мост и Чамлицу у позадини*

У даљини уз обалу Мраморног мора назиру се модерне вишеспратнице и нова насеља која указују да се Истабул све више шири на азијској страни. На врху Чамлице налазимо и друге туристе који су дошли да баце поглед на мегаполис који се раширио на два континента. Нажалост дан је магловит тако да се велелпне грађевине на европској страни Истанбула, посебно оне на Фатиху једва назиру.

По завршетку посете азијском делу Истанбула коначно се упућујемо ка хотелу „Нанда“. Код стадиона фудбалског клуба „Бешикташ“ пењемо се узбрдо ка главном Истанбулском тргу Таксим, поред кога се налази сада већ чувени Гези парк због кога је дошло до великих демонстрација и сукоба бранитеља парка са влашћу тада премијера, а данас председника Турске, Ердогана. Наиме власт је желела да на месту Гези парка сагради велики тржни центар чему су се супроставили грађани. За сада је парк остао нетакнут, али власт званично није одустала од свог наума.



*Трг Таксим*

Таксим, турски *Taksim Meydanı* налази се у истоименој четврти у европском делу Истанбула. Таксим је највећа туристичка и забавна четврт позната по својим ресторанима, продавницама и хотелима. Сматра се срцем модерног Истанбула. На тргу се налази државни споменик *Cumhuriyet Anıtı* израђен 1928. године који слави стварање Републике Турске, те културни центар Ататурк и опера. Трг је омиљено је место за јавна догађања као нпр. прослава дана Републике, дочек Нове године, разне параде те друга друштвена окупљања укључујући и протесте грађана. Око трга Таксим налазе се бројне туристичке агенције, хотели, ресторани и пабови. Трг је раскрсница осам великих булевара, па га због изгледа и кружног тока на њему посетиоци из Београда често зову Славијом Истанбула. Овај део нимало није сличан Истанбулу са друге стране Галата моста.

Од Таксима се пружа Истиклал улица (улица Независности) која је главна пешачка зона у европском делу града. Улица је дугачка око 3км и подсећа на Београдску Кнез Михајлову улицу. Улица се благо спушта ка делу града који се назива Галатасарај. У њој се налази мноштво радњи, ресторана и бутика са робом најпознатијих светских модних марки. Истиклал је главна артерија модерног Истанбулског кварта Бејоглу.

Са Таксима се спуштамо кривудавим Тарлабаши булеваром, поред стадиона фудбалског клуба Галатасарај. На Фатих прелазимо Ататурковим мостом, који Златни рог премошћава непосредно поред новог метро – моста на коме се налази станица Златни рог. Булеваром Ататурк, пролазимо испод Валентовог аквадукта и врло брзо стижемо до улице Орду, која је једна главних артерија старог Истанбула, а испод које се у у једној од паралелних



уличица налази наш хотел „Нанда“. Хотел се налази у четврти Лалели, што би требало да значи нешто као „поља лала“. Док смо прилазили хотелу од водича сазнајемо нешто о градском саобраћају, најближој метро станици, куповини карата и другим ствацима везаним за боравак у Истанбулу.



*Хотел “Нанда”*

Као и већина хотела намењена смештају група и “Нанда” не може да се подичи простором, што се нарочито исказује када се треба домоћи соба код доласка у хотел. Подела кључева је брзо обављена па нам је преостало да будемо стрпљиви и са све стварима се угурамо у невелики лифт и коначно се нађемо у соби. Соба коју смо добили је мала, али је чиста и са удобним креветима. Поглед са прозора пуца према мору. Пошто смо се распремили и одморили одлучујемо се за обилазак Истанбула. Циљ нам је био Таксим и Истиклал улица, али прво смо морали да се побринемо за замену новца и куповину карте за вожњу, тзв. Istanbul Card која омогућава вожњу свим средствима градског превоза осим наравно таксијем. Срећом на улици Орду одмах изнад хотела налазимо и мењачницу и трафику у којој купујемо карте па можемо да кренемо у потрагу за метроом. Пошто не успевамо да нађемо станицу Аксарај спуштамо се булеваром Ататурк и стижемо до станице Јеникапи, која је почетна станица за линију метроа која пролази преко Таксима, а показаће се да је и ближа нашем хотелу од станице Аксарај.



*Споменик Cumhuriyet Aniti (Споменик Републици)*

Станица Јеникапи је почетна станица за линије метроа М1 (црвена) и М2 (зелена). Станица је беспрекорно чиста, као и вагони подземне железнице. Кроз станицу Јеникапи пролази и линија Мармарау која користи истоимени подводни трансконтинентални тунел, који дужином од 13.6км пролазећи и испод Босфора спаја Европу и Азију. Налази се 60,46м испод морске површине што га чини најдубљим тунелом на свету. За прелазак тунелом из Европе у Азију потребне су четири минуте. Радови на тунелу почели су 9. маја 2004. године, да би био с изесним закашњењем, због археолошких радова, свечано отворен 29. октобра 2013. године, на деведесету годишњицу независности Републике Турске. Улаз у станице и интеријери биће украшени мотивима из неолитског, византијског и османског периода. Осим тога, на уметничком платоу станице Yenikapı бит ће изложене олупине бродова који потичу из 4. и 5. века. У археолошким ископинама и радовима који теку упоредо са грађевинским пројектом Мармарау откривено је 13 олупина бродова и око 35.000 артефаката. Сви ће бити изложени у музеју који ће бити отворен у подручју „Стотину острва“ на Јеникапију. Радови на овом пројекту који је један од највећих инфраструктурних на свету коштали су четири милијарде долара, а кад буде у пуном погону очекује се да ће кроз тунел дневно пролазити милион људи. Изграђено је 76 километара подводних цевних тунела, подземних куполастих тунела, закривљених тунела, три нове подземне станице, 37 станица на копну, надзорно – управљачки центар, итд. Такође, надограђују се постојеће железничке пруге и раде нове. Пројекат је

добрио име *Marmaray* комбинацијом ријечи *Marmara Denizi* (Мраморно море) и *ray* (железница). Почетна тачка тунела је *Fatih*, а завршна *Üsküdar*.

Укрцавамо се у воз на линији М2 и онда следе станице *Vezneciler – Halic – Sisane – Taksim* која је и наше крајње одредиште. Када смо изашли из метроа већ се скоро смрачило.

Централно место на тргу заузима Споменик Републици подигнут 1928. године у спомен на формирање Републике Турске 1923. године. Споменик, који је пројектовао италијански вајар Пјетро Каноника висок је 11 метара и на њему се налазе фигуре оснивача Републике, Кемала Ататурка, Исмета Иненија и Фавзија Чакмака. На једној страни споменика, окренутој северу приказан је Ататурк у ранијем периоду, а на страни окренутој улици Истиклал, Ататурк и његови другови су обучени модерно у европска одела, чиме се симболизују његове обе улоге – војног команданта и државника. Треба навести занимљивост да се међу фигурама иза Ататурка налазе и фигуре Михаила Фрунзеа, једног од вођа Октобарске револуције и Климента Ворошилова, маршала Сивјетског Савеза. Њихово присуство на споменику захтевано је од самог Ататурка да би се указало на војну помоћ која је добијена од Лењина у току Турског рата за независност 1920. године.

Не задржавамо се дуго поред споменика и продужавамо према улици Истиклал, која је заиста прави људски мравињак којим сваког дана прође 3 милиона људи. Налази се у историјској четврти Бејоглу (Пера) и у њој се налазе бутици најпознатијих светских модних марки, уметничке галерије, биоскопи, позоришта, библиотеке и наравно кафеи, пабови и ресторани. Иако је пореде са Кнез Михаиловом улицом, много је дужа (око 3.5 километра), јер се спушта скоро до обала Златног рога.



*Истиклал улица*

Негде на средини улице налази се Галатасарај трг и на њему се налази једна од најбољих образовних установа основаних у Турској током Отоманског периода – оригинално позната под именом Galata Sarayı Endurun – и Humayunu (Galata Palace Imperial School – Галатасарај Империјална Школа), а данас се назива Galatasray High School. У историјском кварту Каракају (Galata) који се налази на јужном крају улице може се видети друга по старости на свету станица подземне железнице – Тунел, која је пуштена у рад 1875. године. Осим тога улицом Истиклал саобраћа стари трамвај, што представља посебну атракцију ове улице.



*Панорама Истиклал улице са Галатасарај трга*

Пошто имамо довољно времена улазимо у продавнице и бутике, а када смо кренули назад свраћамо у ћевабциницу, која се рекламира да има “Сарајевске ћевапе”. Пошто смо наручили јело, код плаћања човек за касом нам се обраћа на српском језику са “Како је господо”. Коначно смо поново на Таксиму и метроом стижемо до станице Јеникапи.

Покушавамо да нађемо краћи пут до хотела од оног којим смо ишли када смо кренули на Таксим. После мало лутања излазимо на главну Орду улицу после чега више није било тешко стићи до хотела, јер смо као оријентир имали ону мењачницу и трафику где смо купили картице за градски саобраћај. Топла купка и одмор били су добродошли после напорног дана. А био је то тек први дан у Истанбулу.

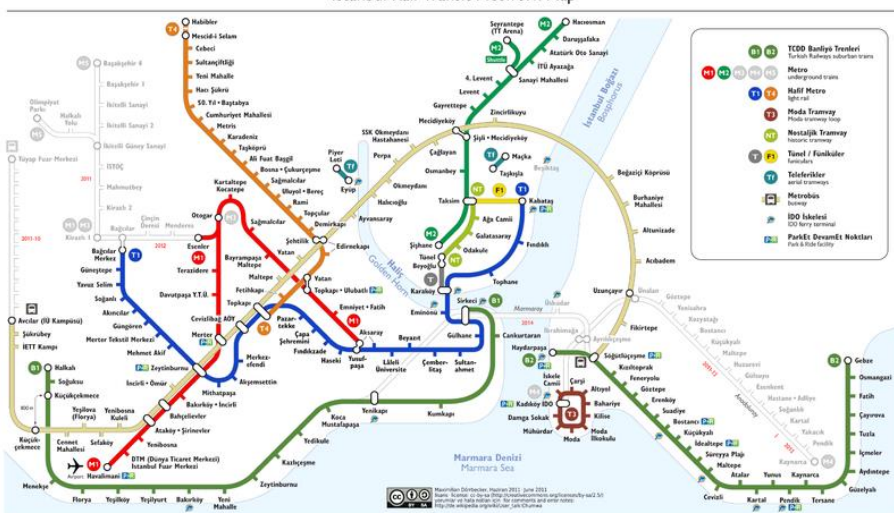
## **Четвртак, 16. октобар – Истанбул**

Ресторан у хотелу “Нанда” налази се у сутерену. Избор јела је сасвим солидан, а има доста простора тако да нема велике гужве током доручка. Данас практично започињемо посету културно – историјским знаменитостима Истанбула и после доручка крећемо пешице до кварта Султанахмет где се налазе Плава џамија, Аја Софија и Топкапи сарај, који су циљ нашег данашњег програма.

Ка одредишту смо се упутили улицом Орду, која је жила куцавица историјског дела Истанбула који се у част освајача Константинопоља назива Фатих (Освајач). Овом улицом пролази и линија Т1 трамваја која иде од кварта Бегчилар до Кабаташа са друге стране Златног рога.



## İstanbul Raylı Sistemler Ağ Haritası Istanbul Rail Transit Network Map



### Линије јавног превоза у Истанбулу

С леве стране нам остају здања Истанбулског универзитета, који је најстарија високошколска институција у Турског, а спада у један од 10 најстаријих универзитета у Европи. Почео је са радом још 1453. године. Са десне стране улице којом се ми крећемо, у смеру Султанахмета, налазе се трговачке радње. Ово је онај народски трговачки кварт са пуно grosистичких радњи где се може наћи добра одећа, истина не фирмирана, али зато по знатно нижим ценама него по бутицима око Таксима или великим тржним центрима. У очи нам пада робна кућа под називом “Морава” што значи да је овај крај популаран за снабдеваче одевних предмета наших бутика.



Робна кућа Морава

Овај тржни центар се састоји из двадесетак локала и у већини се продаје крзно. Кажу да су овде цене кожних јакни најповољније, поготову ако се купује на велико. Мало даље са друге стране улице на Бајазитовом тргу уочава се главни улаз у највећу покривену пијациу на свету – Велики базар или Капали чаршију. Овде на Бајазитовом тргу се завршава улица Орду, а траса трамваја даље иде улицом Јеницерилер на чијем крају се налази најстарији споменик из хришћанског периода града – Константинов стуб. Иако му се тачно порекло не зна сматра се да потиче из IV века. Био је постављен у центру трга који је носио име цара Константина (Forum Konstantin) и оригинално је био висок 50м. Стуб се састојао из 10 комада црвеног порфира, а споне између делова стуба биле су декорисане ловоровим фризом у рељефу. На врху стуба налазила се бронзана статуа цара Константина. Данас је преостало само 6 делова стуба и висина му је 43,8м.



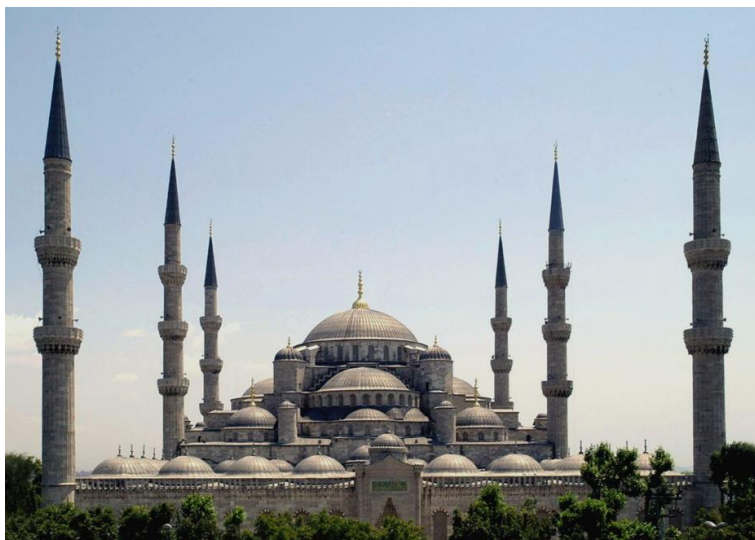
*Константинов стуб*

Султанахмет је место са највећом концентрацијом историјских знаменитости у Истанбулу. Истовремено то је најстарији део града који се

налази на полуострву Еминону, које је окружено водама Златног рога, Босфора и Мраморног мора. Поред познатих историјских здања овај део града је испреплетан лепим улицама са дрвеним кућама и кафеима окруженим зеленилом.

Свако ко допутује у Истанбул очекује да види неке од најграндиознијих грађевина које је подигла људска рука. Међутим, Истанбул поред њих у себи крије и многе друге објекте који својим спољашњим изгледом, али и унутрашњим садржајима нимало не заостају за оним што симболизује престоницу два велика царства. Истовремено Истанбул ма како био један од центара исламског света у себи носи и нешто од европске културе без обзира што је од онога што је представљало Византију као једну од колевки европске цивилизације веома мало остало. А управо је довољно видети Аја Софију и остатке Хиподрома и схватити зашто је Истанбул или Константинопољ или Цариград симбол једног времена које је остало за нама, али и симбол времена у коме данас живимо.

Прво одредиште другог дана боравка у Истанбулу је Султанахметова или Плава џамија, коју је у периоду од 1609 – 1616. године изградио архитекта Седефкар Мехмет Ага за владавине султана Ахмета. Султан је желео да његова џамија својом величином парира Аја Софији наспрам које је и подигнута. Назив „плава“ потиче од плаве керамике којом су украшене површине спољашњих зидова.



*Плава џамија*

Са својих шест минарета постала је конкурент најсветијој од свих џамија, Харам џамији у Меки. Да би се искупио султан је послао свог архитекту да уз Харам џамију изгради и седми минарет. Наводно је Плава џамија добила шест минарета због неспоразума између султана и архитекте, јер је султан тражио златне (altın) минарете, а добио шест (alti) минарета.

Првобитни комплекс џамије садржао је стандардне грађевине – болницу, пијацу, кухињу за сиромашне, теолошки факултет и простор за гроб султана и његове породице. Нажалост све те грађевине осим гроба су срушене у XIX веку.

На простору између Плаве џамије и Аја Софије налазе се остаци некадашњег Хиподрома у своје време највећег на свету који је могао да прими невероватних 100 хиљада гледалаца. Градњу је започео Септимус Север, а завршио Константин Велики око 325. године. Хиподром је уништен током четвртог крсташког рата и од њега је остала су само три споменика – Теодосијев обелиск, Серпентина и Константинов стуб, назван тако, не по Константину Великом, већ по Константину Порфирирогенету, који га је обновио у X веку.



*Хиподром данас*

Теодосијев или Египатски обелиск израђен је од гранита ретке розе боје, који датира из XV века пре нове ере. Иако је његово доношење из Тебе у Константинопољ наредио сам Константин Велики он је овде донет у другој половини IV века за време цара Теодосија. Константин Велики је у свој град донео и статуу Серпентину, бронзани стуб који су формирале три уплетене змије и који је оригинално био постављен испред Аполоновог светилишта у Делфима у V веку пре нове ере. Овом статуом је била обележена победа Грка над Персијанцима и исказана захвалност Аполону који је предвидео ту победу. На њој су била исписана имена грчких градова који су учествовали у том рату. Била је висока осам метара, а данас, пошто је уништен део статуе, укључујући и главе змија висина му је пет метара. Хиподром су красиле и позлаћене фигуре четири коња које су крсташи однели и којима су украсили цркву Св. Марка у Венецији.

Пошто су га крсташи уништили почетком XIII века када су заузели Константинопољ хиподром никада више није достигао свој пређашњи сјај



иако су га Османлије обновиле па је и данас познат под именом Коњски трг (At Meydani). Трг се назива и Трг султана Ахмеда.

Хиподром је данас пешачка алеја, парк са великом фонтаном поред које тренутке одмора налазе уморни туристи. На крају алеје, према Аја Софији се налази Немачка фонтана која је подигнута у неовизантијском стилу у част посете немачког цара Виљема II (1898. године) Истанбулу. Куполу, чија је унутрашњост позлаћена, носи осам стубова од мермера. У унутрашњости је распоређено осам медаљона – четири султана Абдул Хамида II и четири кајзера Виљема II.



*Немачка фонтана у Истанбулу*

У околини Трга султана Ахмеда или Коњског трга налази се Археолошки музеј, Хамам султаније Хурем, Cisterna Basilika или Утонула палата у којој се налазе резервоари у којима су се чувале залихе воде за некадашњу царску палату. Свод, изграђен у доба Јустинијана ослања се на 336 мермерних стубова. Стбови су постављени у 12 редова тако да унутрашњост подсећа на неку свечану дворану. Цистерна или Yerebatan Saraj је саграђена у доба Константина Великог, а обновљена у време Јустинијана I. Вода у цистерну је довођена аквадуктом из Београдске шуме. Уз некадашњи хиподром налазила се и Велика палата у којој су живели византијски василеуси.

После краћег предаха упућујемо се ка најпознатијој цркви на свету – Светој Софији. Иако је после пада Константинопоља претворена у џамију и упркос покушајима турских владара да саграде већу џамију Аја Софија је остала највећа богомоља у Истанбулу. Првобитна црква је подигнута 360. године по наређењу Константина II и била је највећа богомоља у граду па се и називала Велика Црква (Megali Eklisia). У великом пожару 532. године који је захватио цео град изгорела је и ова црква. По наређењу Јустинијана I одмах је почето са градњом нове цркве, која је грађена од камена и мермера да би могла да одоли пожарима и земљотресима. Архитекте цркве су били –

Антемије из Тралеса и Исидор из Милета, а њена изградња је завршена 537. године.



*Аја Софија*

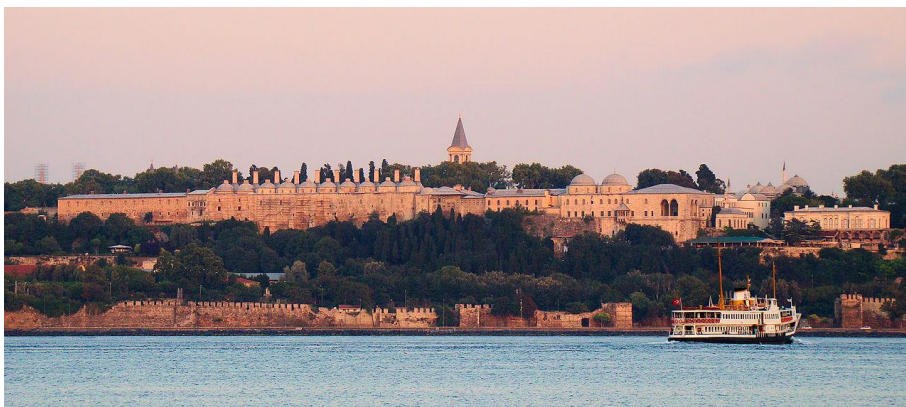
Током њене изградње свакодневно је радило десет хиљада радника. Одмах по освајању Константинопла Турци су је претворили у џамију, а већ првог петка по освајању у њој је клањао Мехмед II Освајач. Аја Софија је 916 година служила као црква, а 481 годину као џамија. Указом оца Турске републике. Кемал – паше Ататурка, Аја Софија је 1935. године проглашена за национални споменик и претворена у музеј. Грчки назив цркве је *Agia Sofia* (Света Софија или Света мудрост), а након заузимања Константинопоља Османлије су назив прилагодиле свом језику и назвали је Аја Софија. Црква је висока 55м, а пречник куполе је 31м. Када је направљена била је највећа хришћанска богомоља на свету. Данас је четврта по величини иза цркве Св. Павла у Лондону, Св. Петра у Риму и Дуома у Милану. Дугачка је 80м и широка 70м, а њена четири потпоран стуба висока су 25м. Скелет куполе је направљен од 40 држача између којих је 40 прозора. Целокупну грађевину држи 107 стубова од којих је 67 изнад, а 40 испод земље. Већина стубова је од зеленог мермера и розе порфира. Осам великих стубова је донето из Артемидиног храма у Ефесу, осам розе стубова је из Либана, а сви остали су монолити. Подне плоче су донете са острва у Мраморном мору. Изнад портала цркве је мозаик из IX века који представља Христа на престолу. У северном броду цркве налази се „стуб који плаче“ од порозног мермера који апсорбује подземну воду и влага се може осетити када се у отвор стави прст. Легенда каже да је то отисак прста св. Гргура, а муслиманска легенда каже да

је то место на коме је свети човек Ислама покушао да окрене целу грађевину према Меки.

У цркви је одржано неколико концила, а била је и крунидбена црква византијских василеуса. На галерији и данас постоје Мраморна врата кроз која су смели да улазе само чланови Светог синода. Такође, на галерији се налази и место где је по легенди био гроб млетачког дужда Енрика Дандола, који је умро у Константинопољу. Легенде говоре да је дужд би један од инспиратора напада на Константинопољ од стране крсташке војске у IV крсташком рату, јер је наводно мрзео Византију, пошто је док је био млетачки изасланик у Византији био ослепљен. То је онај исти Енрико Дандоло чија је унука Ана била трећа жена краља Стефана Првовенчаног и мајка потоњег краља Стефана Уроша I.

Свако ко дође у Истанбул, био верник или не мора да остане задивљен грандиозношћу Јустинијанове задужбине, која и данас и после скоро шест векова како је у њу ујахао Фатих Мухамед, представља један од симбола хришћанства. Аја Софија заузима централни део историјског дела Истанбула, који се назива Султан Ахмет. Гледано са Босфора лево стоји Плава или Султан Ахметова џамија, а десно палата Топкапи, која је била наше следеће одредиште.

Палата Топкапи или Топкапи сарај била је резиденција османских султана скоро 400 година. Саградио ју је Мехмед II Освајач између 1459 и 1465. године. До 1856. године када је султан Абдулмецид I пренео резиденцију у палату Долмабахче, Топкап је била сведок многих значајних државних збивања у време највеће моћи Отоманске империје. На турском назив палате значи *Палата топовске капије*, јер је изграђена на месту градских врата Константинопоља која су уништена турским топовима током опсаде града.



*Палата Топкапи*

На врхунцу моћи царства палата је била град у малом у коме је живело око 4000 људи и покривала је простор од 70 хектара. Палата је била срце Османског царства, јер су се одавде водили сви државни послови. Ту се

такође, налазио и султанов харем. Грађевине су биле раскошне и украшене великом количином злата. Топкапи је од 1924. године музеј у коме се чува вредна колекција споменика и уметнина, попут огртача и мача пророка Мухамеда, руке св. Јована Крститеља, Мојсијевог штапа, Давидовог мача, златног покроба црног камена из Меке или тзв. Хрвојев мисал, илустровани рукопис на глагољници рукописан за великог босанског војводу Хрвоја Вукчића Хрватинића почетком XV века.

Након посете палати Топкапи одлучујемо се за одлазак на Египатску пијацу или Мисир чаршију, која је после Капали чаршије највећа покривена пијаца у Истанбулу. Пијаца се налази у делу града који се назива Емниону и изграђена је 1660. године по налогу султаније Турхан, мајке султана Мехмеда IV, на месту старе венецијанске пијаце. Име је добила због чињенице да се у Истанбулу у доба Османлија највише продавала роба из Египта. Њен други назив је пијаца зачина, који је добила, јер су се овде вековима продавали зачини и разне лековите траве. Данас овде на једном месту могу да се нађу сви мириси и укуси. Продају се чајеви, слаткиши, риба, оријентални мириси, суво воће и разне друге турске ђаконије. Пијаца је играђена у облику слова L, и унутар ње се налази више од 100 дућана са разноврсном робом. Пијаца је покривена оловним куполама, и има 6 капија – чиме је омогућен улаз са разних страна. У шали се каже да је ово „најукусније место“ у Истанбулу. Заиста је вредно доћи и уживати у свим бојама и мирисима који ће вас сачекати већ на самом улазу. Као и у Капали чаршији и овде је ценкање обавезно, поготово када сте туриста. Пошто је ово постало право туристичко место, не чуди што су цене порасле. Све производе који се овде могу видети сигурно се могу пронаћи и у другим дућанима и то по доста повољнијој цени.



*Оријенталне ђаконије*

Пијаца се налази у непосредној близини железничке станице Сиркеџи, која је била последња станица чувеног Оријент експреса. Испред пијаце се налази и Галата мост којим се преко Златног рога прелази у модерни део



европског дела Истанбула. Чим се пређе на другу страну долази се у насеље Каракој од кога се идући поред мора стиже у насеље Кабаташ где се налази почетак трамвајске линије, као и пристани бродова који путнике возе дуж Босфора и Мраморног мора. Даље је Бешикташ у коме се налази нова царска палата Долмабахшче. Не пропуштамо прилику да купимо нешто од онога што што Мисир базар нуди, пре свега ратлук, плодове егзотичних биљака и понеки зачин карактеристичан за турску кухињу.

После напорног преподневног обиласка Истанбула одлучујемо се да поподневне сате проведемо у једном од многобројних истанбулских тржних центара, Forum. Претходно у једном ресторану у близини Египатске пијаце кушамо неке од турских специјалитета. Овдашњи тржни центри не разликују се од наших Delta City – ја или Ушћа, јер и овде срећемо бутике са робом свих светских модних брендова. На изласку из тржног центра дочекује нас киша, тако дан не преостаје ништа друго до да се вратимо у хотел и остатак вечери проведемо у њему.

## **Петак, 17. октобар 2014. године – Истанбул**

Данашњи дан је нудио две могућности, посету Принчевским острвима у Мраморном мору или останак у Истанбулу и време искористити за обилазак знаменитости које нису биле обухваћене програмом или упустити се у главну туристичку атракцију – куповину. Одлучујемо се за скоро целодневни боравак у природи, поготову што се очекивало лепо време.

Принчевска острва су скупина од девет острва у Мраморном мору недалеко од Истанбула. У византијско, а касније и у отоманско време користили су се за слање у егзил претендента на царски престо па су по томе и добила име. Острва су од Истанбула удаљена 19 до 26км и са њим су повезана сталном бродском везом која функционише у оквиру градског превоза. Острва представљају једну од главних туристичких атракција Истанбула. На њима је забрањена употреба моторних возила, па су главна превозна средства коњске запреге и бицикли.

Најзначајнији објекти на острвима су неколико православних манастира, академија турске ратне морнарице и данас затворена грчка православна школа. Поред назива Причевска острва, који потиче из византијског доба острва су позната и по другим називима као што су: Народна острва из античког доба; Монашка острва из раног средњег века, због великог броја манастира који су се на њима налазили; Црвена острва због црвенкасте нијансе кварцних и гвожђевитих стена. Распрострањени турски назив је једноставно Острва (Adalar).

Велико острво или на грчком Приникипос, односно на турском Yuukada је највеће острво и представља неку врсту административног центра. На њему се налази велики број викендица, вила, хотела ресторана и других туристичких објеката. Ови објекти су углавном концентрисани у градињу који се налази на северу острва, док је остатак острва углавном

прекривен четинарским шумама. На два врха, који доминирају острвом налазе се православни манастири – Преображење на врху Христовог брда и св. Ђорђа на врху Јуце брда. Поред принчева и царица занимљиво је да је прве четири године егзила на овом острву провео и Лав Троцки.



*Поглед на Причевска острва из ваздуха*

Пут острва упућујемо се бродићем са пристаништа у Кабаташу. Пут прекраћујемо посматрањем азијског дела Истанбула у коме ничу нова насеља са високим грађевинама. Прати нас измаглица, јата галебова и осећај хладноће на палуби. Улазимо у салон где нас позивају на представу која је, како ћемо убрзо видети, уствари промоција разних потрепштина које представља спретни чикица. После нешто више од сат времена стижемо на одредиште и одмах се упућујемо у обилазак острва фијакером.



*Фијакери – главни туристички превоз на Принчевским острвима*

По повратку, шетамо се градићем што подразумева улазак у трговине углавном у потрази за интересантним сувениром. Свуда су тезге са поврћем и воћем па не пропуштамо прилику да испијемо свеже цеђени сок од нара, који је овде прави специјалитет. За цеђење се користе механичке цедиљке, које се могу купити на базарима, али и на улицама у близини нашег хотела. Многи од наших сапутника су их већ пазарили. После упознавања са местом одлазимо на ручак у један од ресторана на обали. На менију је риба – бранцин или орада, по жељи. Наравно уз чашу доброг вина. Истина овде се увек осећам нелагодно када треба наручити вино или пиво. Ипак је ово муслиманска земља.



### *Ко шта воли*

После ручка шетамо се обалом уз повремени одмор на многобројним клупама. У даљини се кроз измаглицу назире нова предграђа Истанбула са препознатљивим високим зградама. Око четири поподне крећемо назад у Истанбул. У хотел се враћамо тек толико да се мало освежимо и одморимо, јер већ у пола осам крећемо у нову авантуру – посету турској вечери. Наравно нисам превише очекивао од ове манифестације, јер претходна искуства по том питању нису била баш најбоља. Изузетак је вече које смо провели у Маракешу. Сала у којој се одвија програм више личи на позоришну или биоскопску с том што су седишта замењена столовима за којима седи публика, јер представа или show како се то данас популарно каже подразумева и вечеру. Са позорнице нас дочекује поздрав „Istanbulin Dinner & Traditional Show“.



### *Оријентални плес*

Сала није баш попуњена, јер су заузета два централна стола и то не цела. Један смо добили ми, а други интернационална група туриста у којој има Американаца, Јапанаца, Индијца, ... Представа се састоји из турских песама и игара, али оно што већина присутних очекује је оријентални или како би ми то просто рекли трбушни плес. Што се тиче вечере служе се јела која би требало да присутне подсети да се налазе у Турској, а пар чаша солидног вина су ту да се посетиоци опусте. Захваљујући томе и сама представа пролази са мање размишљања о томе да ли смо више очекивали или не. Крај представе протиче у ишчекивању плесачице, која би требало да буде „звезда“ вечери, а која наводно касни због гужве у саобраћају. У међувремену покушавају да нас забављају, чак извесни господин покушава да пева „српске“ песме. Углавном пријатно и забавно вече, више због атмосфере коју смо ми сами направили, а мање због програма који је намењен туристима који Истанбул виде по принципу – сад и никад више.

После физички напорног дана враћамо се у хотел на одмор, јер нас је чекао још један занимљив дан У Истанбулу. Руту из новог дела европског Истанбула до нашег хотела на Аксарају знамо скоро напамет, али иако је ноћ може се увек уочити понеки нови детаљ.

### **Субота, 18. октобар 2014. године – Истанбул**

После доручка упућујемо се ка кварту Бешикташ где се на обали Босфора налази Долмабахче сарај или Нова палата. Палату је саградио султан Абдулмецид I по нацртима јерменског архитекте Карабет Балијана. Грађена



је у периоду 1843. до 1853., а султан се у њу преселио 7. јуна 1856. године. Палата је грађена по узору на европске дворове и садржи елементе Барока, Рококоа, Неокласицизма што у синтези са традиционалном Отоманском архитектуром дало нови квалитет. Укупна површина палате, која је највећа у Турској је око 45000 квадратних метара и има 285 соба, 46 салона, 6 купатила (хамама), 60 тоалета и 6 тераса. Гледано са Босфора палата има класични европски стил са два крила која су одвојена великим предњим корупсом. У функционалном смислу палата је задржала елементе традиционалног Отоманског стила живота. Стриктно је подељена на јужно крило (Selamlık) строго намењено мушкарцима у коме се налазе јавне репрезентативне просторије и северно крило (Harem) које се користило као приватни резиденцијални простор за султана и његову фамилију.



*Поглед на палату Долмабахче са Босфора*

Два функционално одвојена простора међусобно су подељена великим церемонијалним салоном (Muayade Salonu) који има површину 2000 метара квадратних и висину од 36м. Пошто је харем комплетно изолован од спољашњег света главни улаз у палату се налази на јужној страни. У јужном делу се налазе репрезентативне просторије које су намењене за пријем гостију и страних дипломата. У харему се налази осам међусобно спојених апартмана за султанове жене и конкубине.

Једну од најзначајнијих атракција палате представљају кристалне степенице у облику двоструке потковице са кристалним балустерима израђеним од Вассагат кристала, месинга и махагоонија. Иначе укупна цена изградње палате премашила је пет милиона златних фунти.

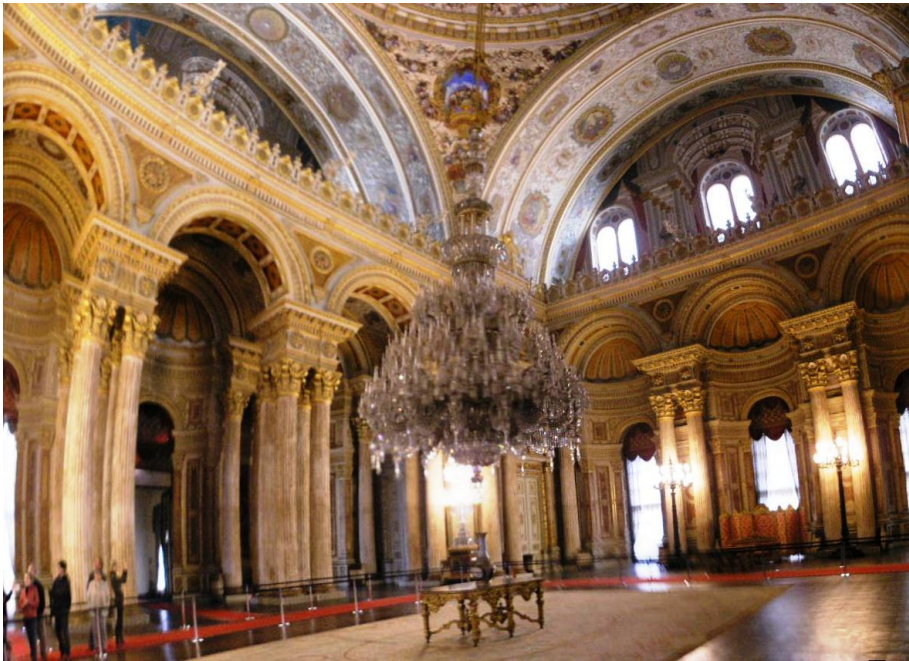


*Кристалне степенице*

Осим тога посебну знаменитост представља највећи лустер на свету од бохемског стакла који је поклон британске краљице Викторије. Лустер има 750 сијалица и тежак је 4.5 тоне. За декорацију плате коришћен су мермер из Мармараса, египатски алабастер и порфир из Пергама. Палата поседује велики број Херке тепиха, који су произведени у Царској фабрици у обалском градићу Хереке који је од Истанбула удаљен око 60км. Заизраду ових тепиха користили су се свила, вуна и памук, а понекад и златне и сребрне нити. Иначе фабрика је основана 1841. године да би производила тепихе специјално за Долмабахче палату.

У палати се налази колекција од 202 слике уље на платну. Посебно, треба поменути збирку од 23 слике познатог руског сликара Ивана Ајвазовског, које је он урадио као дворски сликар по наруџбини самог султана.

Интересантно је да је од само почетка изградње палате она грађена по највишим техничким стандардима. Уведено је гасно осветљење, тоалети су били енглески са водом чиме се нису могле похвалити сличне палате у континенталној Европи тога времена. Касније је уведена електрична струја, централно грејање и инсталирани су лифтови.



*Церемонијални салон са лустером који је поклон краљице Викторије*

Султан Абдул – Хамид II је 1889. године резиденцију пренео у новоизграђену палату Јилдиз (Yıldız Sarayı – Звездани дворач). Међутим, његови наследници су се вратили у Долмабахче и она је остала резиденција султана све до укидања монархије. Након тога палата је постала резиденција председника Ататурка. После пресељења престонице у Анкару Долмабахче је остала истанбулска резиденција. У 9:05 сати, 10. новембра 1938. године у соби, која се налази у харемском делу завршио се живот оснивача модерне Турске, Мустафе Кемала Ататурка. После тога сви часовници су заустављени на то време. Иако је то данас измењено, па сатови показују право време у тој соби сат и даље показује време смрти „Оца Турске“. До 2007. године Долмабахче је био музеј, а тада му је Парламент вратио политичку функцију, учинивши палату службеном истанбулском резиденцијом турског премијера.

При обиласку Долмабахче палате мора да се поштују веома строга правила. Пре свега посете се одвијају на групном нивоу, тако да чак и појединци морају понекад да чекају сатима да се формира група са којом ће обићи палату. Срећом ми нисмо имали тих проблема, а и време нам је ишло на руку. Иако су се небом вукли облаци, било је сунчано и топло. Крај посете палати дочекујемо у парку са погледом на Сунцем окупани Босфор. Наше следеће одредиште било је пристаниште у Кабаташу одакле смо се упутили у обилазак Босфора.





*Главни улаз у палату Долмабахче*

Босфор (турски Istanbul bogazi или Bogaz) је мореуз који раздваја европски део Турске (Румелија) од њеног азијског дела (Анадолија), повезујући Мраморно море, на југу са Црним морем, на северу. Мореуз је дугачак 30км, а широк 3700м на северу и 750м на најужем делу између Анадолијске (Anadoluhisari) и Румелијске (Rumelihisari) тврђаве. Дубина варира између 36 и 124 метра у средњем делу.



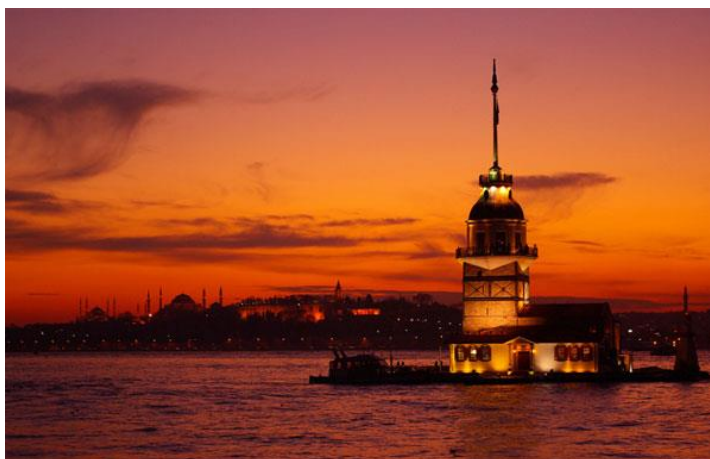
*Сателитски снимак Босфора*

Преко Босфора данас постоје два моста – први је Босфорски мост (Bogazici Korpusu или Босфор I) који је дуг 1074м и завршен је на 50 – ту годишњицу турске републике. Други мост је Мост Султана Мехмеда



Освајача (Sultan Mehmed Fatih Корпусу или Босфор II) дуг 1090м, који је завршен 1988. године неких пет километара северно од првог моста.

Обилазак Босфора тачније возња бродом поред обала које се протежу између два његова моста је права прилика за уживање. Дуж обала се смењују насеља са кућама богатих Турака или ексклузивни ресторани и излетишта грађана Истанбула. Ово је град са скоро, а неки кажу и са преко 20 милиона становника. Па иако се налази на обалама три мора Истанбул је град без плажа. Њих нема ни на обалама Босфора, што је можда и оправдано, јер је мореуз један од најважнијих морских путева на свету и претрпан свакојаким пловилима. Возња Босфором траје око сат времена и када се заврши правом путнику намернику остаје жал што није трајала дуже, јер много тога му привуче пажњу, али већ следећег тренутка пажња се мора обратити на нову занимљивост. Поред мостова који су на крају двадесетог премостили протекле векове током којих је Босфор раздвајао два континента и њихове цивилизације током ове кратке возње треба обратити пажњу на неке важне знаменитости Истанбула.



*Девојачка кула са погледом на Топкапи сарај, Аја Софију и Плаву џамију*

На месту где се спајају Босфор и Мраморно море налази се кула – светионик познатија као Девојачка кула. Порекло назива има своје како у античкој митологији, тако и каснијем византијском периоду. Иначе историјски ова грађевина се први пут помиње у XII веку, када је према подацима за време цара Манојла Комнена (1143 – 1180. године) изграђена мала утврда ради боље навигације бродова који су прилазили Златном рогу. Кула је оштећена у земљотресу 1510. године, али је обновљена по наредби султана Јавуз Селима. Када се од стране Црног мора дође надомак куле са десне стране поглед пуца на историјско језгро Константинопоља/Истанбула којим доминирају Топкапи сарај, Аја Софија и Плава џамија. С друге стране виде се обриси модерног Истанбула са високим зградама од којих неке спадају у највише грађевине у Европи.

На обали Босфора налази се Бејлербеји палата, која је грађена између 1861. и 1865. године као летња резиденција највиших дипломатских званичника. Унутар двоспратне палате, која је у складу са традицијом подељена на мушки (селамлик) и женски део (харем), налази се 6 великих салона са 24 собе. Први спрат је у потпуности изграђен од мермера. Унутрашњост и спољашњост палате су у потпуности симетричне са изузетно елегантним детаљима. Ентеријер соба, салони и таванице су украшене у стилу рококоа. Такође, ентеријери имају епски изглед са драгоценим вазама, кристалом на све стране, намештајем од ораховине са уметнутим седефом, врхунским порцеланом што је карактеристика сјаја времена у коме је палата грађена.



*Палата Бејлербејл*

На најужем делу Босфора налазе се две куле које су изграђене неколико година пре самог пада Константинопоља и биле су део припрема за освајање „Новог Рима“. На азијској страни мореуза налази се Анадолијска тврђава, која је у суштини замак подигнут на ушћу реке Гоксу у Босфор.



*Анадолијска тврђава*

Утврђење је изграђено у типичном отоманском архитектонском стилу. Карактеристике га Централна донжон кула висине око 25 метара око које се налази петугаони зид на чијим угловима се налазе стражарске куле висине

од 10 до 15 метара. Касније је коришћена и као затвор за осуђене јаничаре. Име је добила по турском називу за Малу Азију.

Насупрот Анадолијској тврђави на европској обали Босфора налази се Румелијска тврђава која је име добила по називу за европски – балкански део Турске. Име заправо значи Римска земља, јер се Рим на старотурском називао Рум, а „ел“ је земља. Уствари Турци су овај назив преузели од Византинаца који су своје царство називали Романија. Тврђава представља један од симбола Отоманске имерије и данас је претворен у музеј и место где током лета организују многобројни културни догађаји. Састоји се од три велике цилиндричне куле које су повезане мањим помоћним кулама и бедемима. Тврђава је сведок једног од највећих догађаја у историји човечанства, који је променио светску цивилизацију. Научници, уметници и други интелектуалци који су после пада Константинопоља кренули пут Европе представљали су зачетнике хуманизма и ренесансе после којих је човек поново постао мерило свих ствари



*Румелијска тврђава*

Покушавајући да сазнамо што више о местима и здањима поред којих пролазимо пропуштамо да уживамо у општем призору. Али то је судбина свих путника намерника. Ваљда је то оно што нас тера да поново посетимо исте просторе и надокнадимо нешто што смо пропустили претходни пут. Повратком са возње са Босфору некако се завршило наше упознавање са Истанбулом.

На повратку у хотел остаје нам још да обиђемо Васељенску патријаршију, која је смештена у цркви Св. Ђорђа у кварту Фенер, на обали Златног рога. Прошло је 1700 година од како је цар Константин прогласио хришћанство равноправном религијом Римског царства, јер су Миланским едиктом, 313. године омогућена и гарантована верска слобода и толеранција. Васељенска (Цариградска) патријаршија је једна од четрнаест православних цркава у свету. У IV веку на цариградском сабору одређена је надлежност цариградског патријарха по којој је добио прво место после римског папе. Када се Римско царство поделило на Источно и Западно Константинопољ је замишљен као нови Рим, центар културе, управе, религије и свих аспеката

друштвеног, политичког и војног живота. Како је расла важност новог града, тако је углед стицала и архиепископија смештена у њему. После деобе хришћанства на православље и католичанство поред области које су и до тада спадале у надлежност цариградског патријарха у његову надлежност су стављени и хришћани са севера Африке, југа Италије, Балканског полуострва и Русије.

После крсташких освајања и успостављања Латинског царства, 1204. године цариградски патријарх се сели у Никеју и тамо остаје до 1272. године. Падом Цариграда у Османске руке 1453. године дошло је до великог ограничења моћи цариградске патријаршије. До новог губитка моћи долази у XIX веку формирањем националних држава и аутокефалних цркава. Данас је најзначајнија надлежност Васељенске патријаршије над Светом Гором, местом од јединственог значаја у хришћанском свету.

У рангирању православних патријараха цариградски патријарх је први међу једнакима. Он је представник православне црквене заједнице на саборима, нарочито онима где се разматрају питања везана за однос православне и других цркава. Под његовом надлежношћу су и православни верници у Северној и Јужној Америци, Аустралији и Новом Зеланду, у Западној Европи, Југоисточној Азији, Хонг Конгу и Кореји.

По паду Цариграда под турску власт патријархат је привремено престао постојати, али након кратког времена турски владар Мехмед II проглашава Гргура Сколара за патријарха коме су подређени сви православни хришћани у Османском царству. За васељенског патријарха увек је биран Грк.



*Зграда Васељенске патријаршије*

Данас је у секуларној Турској на снази закон по ком улогу патријарха може имати само Грк рођен у Турској који поседује турско држављанство. Ово је додатно проблематизовано великим прогоном Грка из Турске за време Истанбулског погрома. Све у свему, на први поглед је парадоксално да православни верници у модерној Турској држави уживају мање права и



слобода него за време турских султана. Сам патријарх у шест наврата био је мета бомбашких напада од 1993. до 2004. године.

Црква Светог Ђорђа, седиште Васељенске патријаршије, налази се у делу Истанбула под именом Фенер. Црква је седиште патријаршије од 1601. године, а пре тога седиште васељенског патријарха било је у десетак различитих цркава, почевши од првог века нове ере. Пре него што је постала патријаршија црква је била женски самостан. У седиште патријаршије производи је патријарх Матеј Други, а монахиње се селе у други манастир. Сам Фенер је у то време био центар православног духовног живота у Истанбулу, а био је познат и као грчки део Истанбула. Црква св. Ђорђа опасана је високим зидинама. У потпуности је страдала у пожару из 1720. године и обновио ју је патријарх Јеремија III. Некада је имала велелепну куполу као и све хришћанске грађевине, али она током реконструкције у XVIII и XIX веку није обновљена. Разлог томе био је турски закон који је забрањивао да хришћанске грађевине, након пада Константинопоља, надвисују муслиманске верске објекте. Стога данашњи изглед цркве у великој мери подсећа на ранохришћанске базилике.

Унутрашњост цркве достојна је функције коју врши у духовном животу православаца. Велики златни иконостас украшен је сценама из Христовог живота, детаљима из живота других светитеља и мученика.



*Црни стуб, највреднија реликвија цркве Светог Ђорђа*

Најзначајнији део црквеног ентеријера ипак је чувени, црни стуб за који се верује да је за њега био везан Исус Христ пре распећа на Голготи. Стога је он значајна реликвија у хришћанском свету и циљ многих ходочашћа. Заправо, овај стуб је тек трећина изворног стуба, а друга два дела се чувају у Риму и Јерусалиму. Верује се да је стуб у Истанбул допремила мајка цара Константина, царица Јелена. У цркви се налазе и мошти Јована Златоустог.

У посету Патријаршији стигли смо када је била завршена суботња литургија и када су присутни верници примали причест. Улазећи у цркву на самим вратима приметих два позната лика – владика Иринеј и митрополит Амфилохије, који се журним корацима упутише ка црквеном конаку. Разгледајући скромну унутрашњост цркве неминовно се намеће паралела са монументалном Аја Софијом која је некада била један од полова хришћанства, његов источни светионик. Ваљда нигде и никада на свету, као на овом размеђу два континента није дошло до смене два моћна царства који су битно утицала на цивилизацијску слику света. Док око нас тутњи скоро двадесетмилионски мегаполис овде некако скривено међу зидинама некада хришћанског Фенера на византијску прошлост још једино подсећа грчка господа која весело чаврља испред цркве.

За опроштај са Истанбулом одлазимо у велики тржни центар у овире вишенаменског комплекса Капуон који се налази у крају који се назива Левант и који је један од главних пословних делова Истанбула. Левант је део четврти Бешикташ и налази се на западној узвисини изнад Босфора. Огромна грађевина састоји се из тржног центра са 160 продавница, пословног здања са 30 спратова и резиденцијалног блока високог 22 спрата и у коме се налази 179 апартмана. Цео комплекс подсећа на својеврсни архитектурни „кањон“ по чему је и добио име. Да ли треба нагласити да се овде налазе продавнице највећих светских модних брендова, али и радње са електроником, кућним апаратима, намештајем, јувелирнице, ... Коначно у Tommy Hilfiger – у налазимо „Парку“, коју је наручила Александра. Ручамо у модерном ресторану у друштву навијача Фенербахчеа, који уредно испијају огромне количине пива. Јер данас је велики истанбулски дерби Галатасарај – Фенербахче. Мноштво плаво – жутих дресова око нас и велике количине пива на столовима

Враћамо се у хотел и коначно, пред сам крај радног времена одлазимо у Капали чаршију или Велики базар. Капали чаршија је наткривена тржница која се простире на скоро 50000 квадратних метара и има чак 4000 радњи, али се шири и на околне улице, због чега је највећи тржни центар на свету. Капали чаршија је прави мали град са својим улицама, пролазима, капијама и раскрсницама. Основао га је Мехмед Освајач 1461. године да би обезбедио трговцима безбедно место на коме могу да продају своју риобу. Базар је проширен за време владавине Сулејмана Величанственог, а свој данашњи изглед добио је 1971. године. У току своје бурне историје, базар је више пута страдао у пожарима и земљотресима што је условило бројне поправке и рестаурације.

Овде су данас као и некада, занатлије и трговци свих профила, златари, драгуљари, кројачи, крзнари, кожари, бојације, тапетари, торбари, продавци фесова и марама, јорганције и многи други. У овај мали град из 1001 ноћи, улази се кроз 18 капија од којих је 8 великих, док су остале мањи пролази. Базар пресеца 65 улица и има своју цамију, двадесетак ханова, 7 фонтана и један бунар.

Капије базара се затварају у 19:00 и просечно 50 чувара ноћу патролира улицама овог тржног центра. Обилазак базара је обавезни део сваке туристичке посете и прилика за проверу способности ценкања са услужним и пословним домаћинима.



*Капали чаршија – поглед из ваздуха*

Пошто смо стигле скоро пред затварање остаје нам само да мало прошврљама и покушамо да на тренутак осетимо дух који овде влада. Успут покушавамо да пазаримо јакну за Александру, али пошто нам очигледно цењкање не иде убрзо одустајемо. Осим краја радног времена у хотел нас тера и киша која почиње да лије. Остаје нам само да попијемо по чашу сока од свежег нара и да се на путу до хотела опростимо од Истанбула и његовог трговачког дела Аксарај у коме смо провели претходна четири дана.

## **Недеља, 19. октобар 2015. године – Истанбул – Чачак**

Повратак кући започиње малим лутањем док нисмо нашли уличицу где је нас је чекао аутобус који ће нас вратити у нашу домаћу стварност. Као што обично бива свима остаје утисак да је све некако кратко трајало и да нам је недостајао још неки дан. Ипак сви се журимо кући надајући се да ћемо неки следећи пут надокнадити оно што смо пропустили овог пута. Јер Истанбул, Цариград или Константинопољ, ма како га називали је град коме се увек треба враћати и поново га откривати.